

междоусобиц в поучениях Серапиона Владимирского // Там само.— М.; Л., 1961.— Т. XVII; *Його ж.* Общественно-лит. деятельность Серапиона Владимирского: Автореф. дис. ... канд. филол. наук.— Л.; Владимир, 1962; *Bogert R.* On the Rhetorical Style of Serapion Vladimirskij // *Medieval Russian Culture.*— Berkley; Los Angeles; London, 1984.

С. Бондар

Іван Скворцов

СКВОРЦОВ Іван Михайлович (1795 — 05/17.08.1863) — богослов, філософ. Народився у с. Стескові Ардатовського повіту Нижегородської губ. у родині священника. Після закінчення Нижегородської духовної семінарії та С.-Петербурзької духовної академії (1814—17, магістр II курсу) був призначений професором філософії Київ. духовної семінарії (1817—19). Після відкриття КДА — її бакалавр (1819) і ординарний професор (1824—49) філос. наук (крім того, впродовж 1819—20 рр. — бібліотекар КДА). Доктор богослов'я (1838). З 1820 р. — священник і настоятель Володимирської Києво-Печерської церкви. З 30-х рр. служив законовчителем у багатьох київ. освітніх закладах. Понад 20 р. (1834—58) був професором богослов'я, церковної історії та церковного права в Ун-ті Св. Володимира. З 1859 р. до кінця життя — кафедральний протоієрей Києво-Софійського собору. Редактор ж-лів "Воскресное чтение" та "Киевские епархиальные ведомости" (1837—63). Член академічної конференції (1823—63), окружного академічного правління (1824—49), попечительства про бідних духовного звання (1849—63), комісії з будівництва Києво-Володимирського собору (1852—63), статистичного комітету (1854—63). Помер і похований у Києві.

Серед численних творів С. головне місце посідають праці з історії церкви та канонічного права, що стали першим і визнаним вітчизняним досвідом у цій галузі богословських наук (деякі з цих праць витримали по 6 видань). Що ж до філос. діяльності С., то тут, не будучи оригінальним мислителем, він залишив по собі пам'ять здебільшого як викладач і педагог, у якого

навчалась ціла низка відомих згодом академічних філософів — *О. Новицький, В. Карпов, Й. Міхневич, С. Гогоцький, П. Авсенс* та ін. Довгий час несучи на собі тягар викладання всіх філос. курсів у КДА (історія філософії, логіка, метафізика, моральна філософія, психологія), С. вніс у свої лекції новий, не знаний за часів панування у викладацькій практиці духовних закладів догматично-логічного методу, елемент критичного мислення, тим самим сприяючи зрушенню духовно-академічного філософування у Києві з мертвої вольфганської точки. Вивчення разом зі студентами новочасної німецької філософії, методична виваженість і вимогливість, призвичаєння вихованців до логічного й послідовного способу міркування закладали, можливо несподівано для самого С., підґрунтя потужного розвитку духовно-академічного філософування з початку 30-х рр. XIX ст.

Твори С.: О составе человека // Некоторые опыты упражнений воспитанников С.-Петербургской духовной академии.— СПб., 1817; Опыт о метафизическом начале философии (промова на урочистому акті відкриття КДА 1819 р.) // Акты и документы, относящиеся к истории Киев. академии.— Отд. III (1796 — 1869).— Т. IV (1813 — 1819).— К., 1913; О философии Эшенмайера // ЖМНП.— 1835.— №8; О философии Плотина // Там само.— 1835.— №10; Критическое обозрение Кантовой "Религии в пределах одного разума" // Там само.— 1838.— Ч. 17; Записки на послание к Ефесянам.— М., 1836; Краткое начертание истории церкви новозаветной (6-е вид.— К., 1854); Катехизические поучения.— К., 1854; Краткое начертание истории церкви ветхозаветной (6-е вид.— К., 1859); Краткие поучения о Божественной литургии.— К., 1861; Христианское употребление философии, или Философия Григория Нисского // ТКДА.— 1863.— Т. 3; Дневник прот. И. М. Скворцова // ТКДА.— 1864.— №1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 1865.— №6, 8, 12 (те саме: К., 1866); О видах и степенях родства.— К., 1864; Записки по нравственной философии // Сб. из лекций бывших профессоров КДА арх. Иннокентия, прот. И. М. Скворцова, П. С. Авсенева (арх. Феофана) и Я. К. Амфитеатрова, изданных академиею по случаю пятидесятилетнего юбилея (1819—1869) ея.— К., 1869; О Богослужении православной церкви (5-е вид.— К., 1869); Записки по церковному законоведению (4-е вид.— К., 1871).

Про нього див.: *Мальшевский И.* Иоанн Михайлович Скворцов (Некролог) // ТКДА.— 1863.— №8; *Аскооченский В.* История Киев. духовной академии по преобразованию ее

в 1819 году.— СПб., 1867; Шпет Г. Г. Очерк развития русск. философии // Шпет Г. Г. Соч.— М., 1989; Ткачук М. Київ. академічна філософія ХІХ — поч. ХХ ст.: методологічні проблеми дослідження.— К., 2000.

М. Ткачук

СКВОРЦОВ Костянтин Іванович (1821—12/24.10.1876) — богослов, історик філософії. Син І. М. Скворцова. Народився в Києві. Після закінчення КДА (1845) бакалавр каф. німецької мови, з 1857 р. — каф. патрології. Екстраординарний (1862) і ординарний професор (1866). Доктор богослов'я. Помер у Києві. Похований у родинному склепі в церкві Щекавицького цвинтаря.

До наукового доробку С. належать праці з історії християнської філософії та біблеїстики. Творчість С. не була предметом спеціального наукового дослідження.

Твори С.: О евангелиях апокрифических // ТКДА.— 1861.— №12; О книгах Сивилл // Там само.— 1862.— №7; Святой апостол Варнава // Там само.— 1862.— №9; О творениях, приписываемых св. Дионисию Ареопагиту // Там само.— 1863.— №8, 12; Трактат Тертуллиана о молитве Господней // Там само.— 1865.— №3; Ориген // Там само.— 1865.— №7; Трактат Тертуллиана о зрелищах // Там само.— 1865.— №7; Учение Григория Нисского о достоинстве природы человеческой // Там само.— 1865.— №10; Св. Иустин Философ // Там само.— 1866.— №1; Философия Тертуллиана // Там само.— 1866.— №5; Св. Киприан во время моровой язвы // Там само.— 1866.— №8; Философия Климента Александрийского // Там само.— 1866.— №9; Минуция Феликса “Октавий” // Там само.— 1866.— №11; Христианский философ Татиан // Там само.— 1867.— №4; Филос. учение Теофила Антиохийского // Там само.— 1867.— №11; Исследование вопроса об авторе сочинений, известных под именем Дионисия Ареопагита.— К., 1871; Блаж. Августин как психолог.— К., 1870; Философия Отцов и Учителей церкви. Период апологетов.— К., 1868; Когда было написано послание Варнавы? // ТКДА.— 1873.— №8; Patrologische Untersuchungen. Über Ursprung der problematischen Schriften der Apostolischen väter.— Leipzig, 1875; Жизнь Иисуса Христа по Евангелиям и народным преданиям.— К., 1876.

Про нього див.: Константин Иванович Скворцов (Некролог) // Киевские епархиальные ведомости.— 1876.— №19 (отд. II); Константин Иванович Скворцов (Некролог) // ТКДА.— 1876.— №11; Терновский Ф. Русская и иностранная библиогр.— К., 1885 (перелік праць С.); Ткачук М. Л. Київ. академічна фі-

лософія ХІХ — поч. ХХ ст.: методологічні проблеми дослідження.— К., 2000; Головащенко С. І. Київ. духовно-академічна традиція ХІХ — поч. ХХ ст. в історії вітчизняного біблієзнавства // Наукові записки НаУКМА.— Т. 19. Філософія та релігієзнавство.— К., 2001.

М. Ткачук

СКВОРЦОВ Микола Єфремович (13/25.10.1836 — 28.03/09.04.1902) — історик філософії, перекладач. Народився в Москві в родині священика. Навчався у Моск. духовному Спасо-Андроніївському повітовому училищі (1846—50), Моск. духовній семінарії (1850—56) і на історико-філол. ф-ті Моск. ун-ту (1856—60), після закінчення якого був залишений при каф. філософії для підготовки до професорського звання. В 1862—1865 рр. викладав рос. та лат. мови у середніх навчальних закладах Москви, грецьку мову — в Моск. ун-ті. 1865 р. відряджений за кордон для стажування з філос. наук і завершення магістерської дисертації. В 1868 р. здобув ступінь магістра філософії (у Моск. ун-ті) і посаду приват-доцента каф. філософії київ. Ун-ту Св. Володимира, де, крім історії філософії, викладав також грецьку словесність. Після чергового закордонного наукового відрядження (1870) — доцент каф. грецької словесності (1871). У грудні 1871 р. захистив докторську дисертацію з філософії (в С.-Петербурзькому ун-ті) і був призначений директором 2-ої Харківської гімназії (1872). 1874 р. заснував харківське відділення Тов-ва класичної філології і педагогіки, яке очолював упродовж трьох років. У 1882—92 рр. — директор Історико-філол. ін-ту кн. Безбородка в Ніжині.

Науковий доробок С. містить рос. переклади творів Платона та Арістотеля, супроводжені історико-філос. коментарем.

Твори С.: Политика Аристотеля [пер. с греческого с прим. и исследованиями].— М., 1865; Рец. на кн. “Plato and the other companions of Socrates” by George Grote // ЖМНП.— 1866.— №8; Протагор, диалог Платона // Там само.— 1866.— №9; Лит-ра и наука // Там само.— 1866.— №10; Естествознание и философия // Там само.— 1866.— №12; Менон. Диалог Платона. Греч. текст с прим., предисловием и ана-

Костянтин Скворцов